

Гетьманська Україна у боротьбі за державність.

План:

1. Гетьман Б. Хмельницький: роль в історії України та оцінка його діяльності.
2. Переяславські домовленості та Березневі статті 1654 р. Пошуки державної моделі.
3. І. Мазепа: меценат та охоронець української культури

Література:

Основна:

1. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ, 2005.
2. Ковалевська О. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ, 2005.
3. Горобець В. Переяславсько-Московський договір 1654 р.: результати і наслідки // Переяславська рада очима істориків, мовою документі. Київ : Україна, 2003. - С. 375-393.

Додаткова:

1. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». Київ, 2012.
2. Павленко С. Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах. Київ, 2009.

Гетьман Б. Хмельницький: роль в історії України та оцінка його діяльності.

Оцінка Б.Хмельницького

- **П.Куліш** – в контексті єдиної православної Русі, політичного ідеалу федералізму:
негативно козаччину та Хмельницького, Гетьман ворожий до Росії, змусили обставини
Переяславську Раду – епохальний акт, єднання Русі
- **В.Антонович** – чому Х. не створив держави? – українська маса позбавлена державницького інстинкту, Позитивно Х. як військовий діяч та організатор, однак помилки у зовнішній політиці
- **М.Грушевський** – глибока різниця культурної та політичної традиції українців та росіян, негативно Б.Х – не розв'язав соціальні питання, втрата довіри народу, Переяславська угода – помилка, недооцінив Р.
- **В.Липинський** – позитивно Б.Х., мета – самостійна держава, союз із Москвою – найоптимальніший, розрив із Польщею

Російська історіографія

- Карпов Г. – Куліш та Костомаров прагнуть скомпроментувати Хмельницького. Позитивно П.Р.
- 1888 - пам'ятник на Софійській площі

Радянська

I етап – 1920 рр. - акцент на класовій боротьбі, відмова від національного наративу (Маркс), однак ще існувала можливість дискусії

- М.Яворський:

українська дворянська революція проти польського феодалізму, не мала національного змісту, козацька верхівка захопила владу, для Москви Переяславська угода - можливість захопити Україну

- В цілому – зрадник народу, представник феодально-козацької старшини, Переяславська угода – союз українських феодалів із російськими, уможливила колоніальне панування Росії над Україною
- Під час свят пам'ятник Хмельницькому закривали дошками)))

«Сталінський поворот» – 1930ті рр.

- ! Відступ від ідеї «світової революції», натомість, «побудова соціалізму в одній країні»
- 1931 «У минулому у нас не могло бути батьківщини. Але тепер, коли ми скинули капіталізм, а влада належить робітникам, у нас є батьківщина і ми будемо захищати її незалежність»

- Новий наратив патріотизму, за лаштунками якого приховувалась русифікація

- Переяславська Рада – ключове значення, «возз'єднання».

Після розпаду СРСР

- Кульчицький С. – на той час не було умов для незалежної Гетьманщини, альтернативи союзу з Москвою не існувало
- В.Смолій та О.Гуржій – всенародного схваленні Переяславської Ради не було
- В.Смолій та Степанков – українська національна революція, вимушений обставинами військово-політичний союз типу конфедерації

Яковенко Н.

- Події 1648-57 рр. – революція:
 - ✓ Залучені усі верстви населення
 - ✓ Кардинальна зміна кордонів у Європі та геополітичний баланс сил
 - ✓ Гетьманщина – зміна принципів соціальної структури тогочасного суспільства – політична еліта формувалась не за принципом родовитого походження (замкнута структура), за «правом шаблі» (відкрита).
 - ✓ Утвердження національного ідеалу – козак-герой, борець за «волю України», честь та справедливість

Полівасалітет Б.Хмельницького (Т.Чухліб):

- Європейська суспільно-політична модель – сюзеренно-васальні зв'язки:
 - ✓ У середні віки – приватно-правового характеру сюзерен-васал:
 - ↑ Васал (вірність, обов'язки – військові, участь в управлінні, суд від імені сюзерена...)
 - ↓ Сюзерен – гарантії захисту та недоторканості землі – васал отримував «права і вольності» – привілей.
 - Полівасалітет
- ✓ У 15-17 ст. переплітаються із державно-правовими, трансформуються у політичні договори із визначенням кола прав і зобов'язань.
- ✓ Козацтво – як колективний васал польського короля, форма безневих угод також близька до формули сюзерен-васал, реєстровці форма найму на службу до короля

- У листах Б.Х. до польського короля – забезпечити «права і вольності», риторика листів - відображає сюзеренно-васальну традицію
- У 1652 р. – попереджає, що як король не припинить порушувати домовленості та наступати, то змушений буде «шукати нового пана»
- Одночасно веде переговори про протекторат з Москвою, Туреччиною
- Переяславська угода – не пройшла традиційну для Гетьманщини процедуру ратифікації :
- Б.Х незадоволений результатами не оприлюдним статті та не виніс на затвердження Генеральною Радою

**Як сонце супроводжує тінь, так
за честю й великою славою
волочатися ненависть та
заздрість**

Іван Мазепа

Іван Мазепа (гетьман 1687-1709 рр.)

1. *Стримував московську експансію у сфері релігії та культурі:*

✓ За його підтримки цар підтвердив ставропігію найважливіших осередків українського православ'я:

- Києво-Печерського монастиря (!!!типографія)
- Київського Межигірського монастиря (а це всі церкви Січі)
- Чернігівської архієпископії

✓ 1688 – кандидатів в архімандрити Києво-Печерського монастиря спочатку гетьман, а потім цар

Влада промосковського Київського митрополита Гедеона номінальна, затримав руйнацію традиційного устрою української церкви та української православної традиції

- 1690 р. – !!! Після смерті Гедеона за підтримки гетьмана Митрополитом Київським стає Ясинський

- Повернення церков та земель
- Масштабне відродження монастирів
- Стримання московської духовної експансії.

Марія Мазепа,
мати гетьмана

- Московська православна традиція (питання церковної служби, ікон, архітектури церков та деяких суто релігійних розбіжностей) - більш консервативна, суворо дотримувалась ще візантійських канонів.
- Українську православну церкву – московський патріарх Йоаким звинувачував в єресі та відступах від канонів.
- Однак у дискусіях щодо віри українські ієрархи – ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО протистояли московським, які мали значно нижчий рівень освіти і досвіду дискусій
- Однак, московський патріарх заручився підтримкою Петра І, що дозволило йому розгорнути переслідування та розправитися з впливовими постатями українського православ'я – наприклад, репресії – ігумена Кирилівського монастиря Інокентія Монастирського - звинуватив тому, що він єврей та прокляв його. Московський патріархат діяв БРУТАЛЬНО

- 1677 – М.П. – виривати з українських церковних книжок сторінки, що відрізняються від московських
- Особливо обурював «Требник» П.Могили
- Ставропігія Києво-Печерської Лаври – не давала можливості втручатися у діяльність типографії – продовжували видавати старі книжки та нові, хоча додавали згадку про царя

**Богоявленський собор Київського
братського монастиря, к. 17 ст, 1934
- підірвано**

Лише в Києві- реставровано або
збудовано 31 храм

Військовий Микільський собор

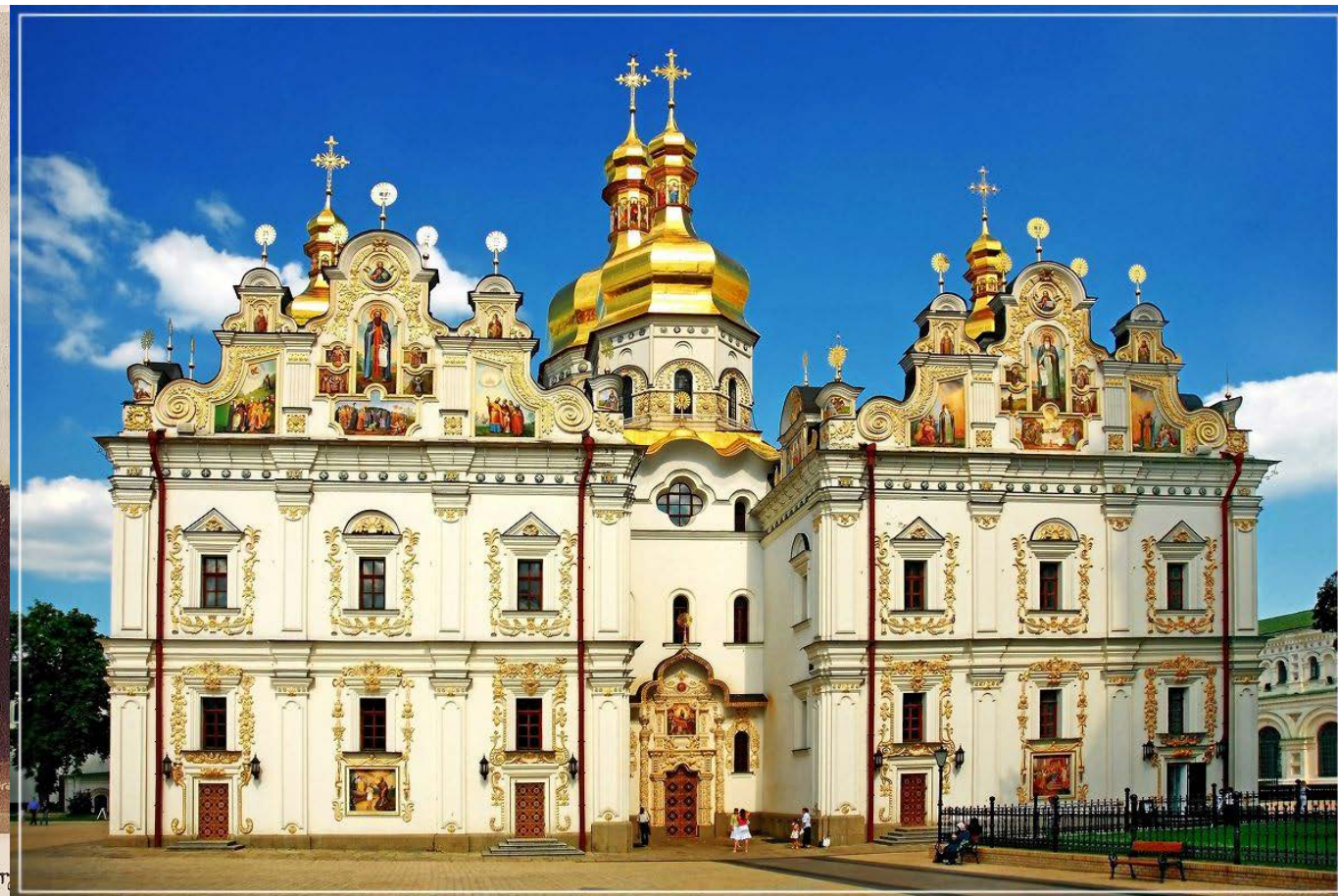

Успенський собор Києво-Печерської Лаври

Києво-Печерська Успенська Лавра.

Monastère de l'Assomption au Petcher

**Економічна брама.
Церква Всіх Святих**

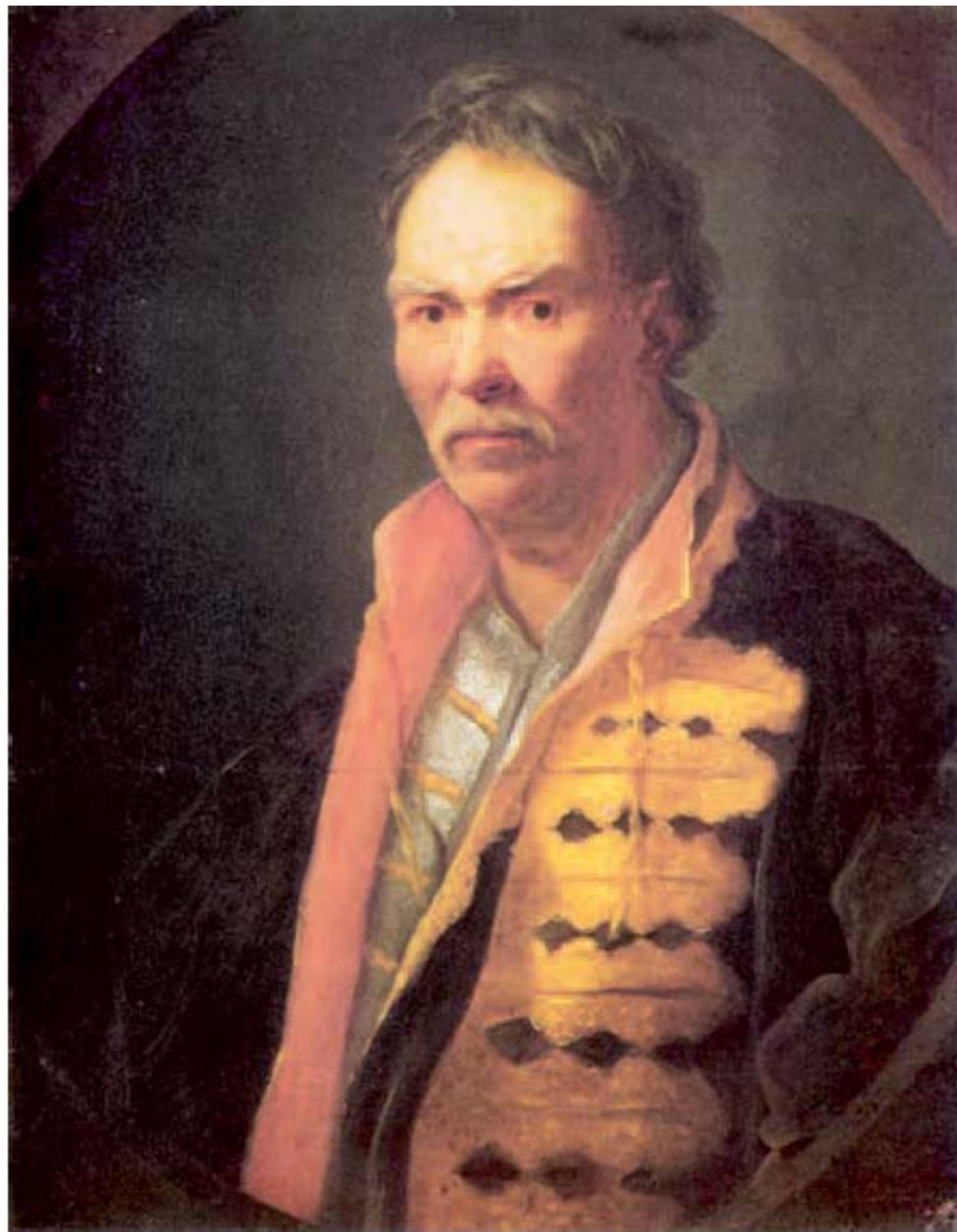
Онуфріївська церква-вежа

**Ян Пйотр Норблін.
«Мазепа, жид-
орендар з маєтку
Чарторийських»
(Mazepa aetat 70),
1775 р.**

Л. 16. І. Нікітін. Напольний гетьман.
Державний російський музей (Санкт-Петербург).

Лл.21. Підгорецький портрет "Мазепи" з колекції Г. Хоткевича.

Достовірні зображення. Дзвін «Голуб»

